

WPROWADZENIE

We współczesnej dydaktyce językowej dostrzegamy wyraźny prymat kompetencji komunikacyjnej nad kompetencją lingwistyczną. Tymczasem kompetentny użytkownik języka powinien wykazywać się nie tylko skutecznością komunikacyjną polegającą na efektywnym zdobywaniu i przekazywaniu informacji, ale również poprawnością używanych środków językowych, które posłużą mu do tworzenia bezbłędnych wypowiedzi w mowie i piśmie, zapewniając tym samym skuteczny, niebudzący wątpliwości przepływ informacji od nadawcy do odbiorcy. O kompetencji lingwistycznej użytkownika języka świadczy opanowanie przez niego poszczególnych podsystemów przyswajanego języka, które z kolei składają się na ogólny system tego języka. To w jakim zakresie opanowaliśmy poszczególne podsystemy języka oraz w jakim stopniu jesteśmy w stanie poprawnie posługiwać się nimi wpływa bezpośrednio na skuteczność porozumiewania na różnych poziomach zaawansowania językowego. Warto uświadomić uczącym się języka, że ich kompetencja komunikacyjna zależy w dużym stopniu od opanowania poszczególnych podsystemów językowych. Rolą nauczycieli języków jest równoległe i równomierne rozwijanie zarówno kompetencji komunikacyjnej, jak i kompetencji lingwistycznej, uwzględniając w organizowanym procesie glottodydaktycznym wszystkie komponenty składające się na ogólny system języka. Niestety, w praktyce szkolnej, nader często obserwujemy marginalne traktowanie czy wręcz pomijanie tego czy innego podsystemu języka. Obserwacje te potwierdzają się także w wynikach licznych badań diagnostyczno-ewaluacyjnych dotyczących stopnia opanowania poszczególnych podsystemów języków obcych nauczanych w polskich szkołach, które były publikowane między innymi we wcześniejszych numerach *Neofilologa*.

Kolejny, 43 numer *Neofilologa* poświęcamy zatem wybranym teoretycznym i praktycznym problemom powiązanym z nauczaniem i uczeniem się poszczególnych podsystemów języków obcych. Nadesłane artykuły wpisujące się w tematyczny numer *Neofilologa*, któremu nadaliśmy tytuł *Podsystemy języka w praktyce glottodydaktycznej* zostały opracowane przez polskich autorów,

których badania dotyczą przyswajania fonetyki, leksyki i gramatyki przez Polaków uczących się języków: angielskiego, niemieckiego i francuskiego. Najwięcej miejsca zajmują badania z zakresu podsystemu leksykalnego, najmniej fonetycznego i gramatycznego. Niestety nie wpłynęła żadna praca, która omawiałaby stan współczesnych badań nad opanowywaniem systemu ortograficznego w języku obcym. Nadesłane propozycje artykułów również w jakimś stopniu ukazują wagę jaką przywiązuje się w badaniach glottodydaktycznych do problematyki akwizycji poszczególnych podsystemów języka. Prym wiedzy słownictwo, traktowane jako niezbędny element do przeprowadzenia skutecznej komunikacji językowej. Na dalszy plan schodzą umiejętności poprawnego rozróżniania dźwięków i elementów prozodycznych języka obcego, a także poprawnej artykulacji głosek i stosowania w wypowiedzeniach różnych akcentów, wzorców rytmicznych czy intonacyjnych. Problematyka opanowywania podsystemu morfoskładniowego języka obcego, kiedyś wszechobecna w opracowaniach glottodydaktycznych też nie znalazła większego zainteresowania wśród Autorów, którzy chcieli podzielić się wynikami swoich prac badawczych z Czytelnikami Neofilologa.

W sumie, publikujemy siedem artykułów, których autorami są pracownicy naukowo-dydaktyczni polskich uczelni, zajmujący się badaniami z zakresu funkcjonowania i przyswajania fonetyki, leksyki i gramatyki w języku obcym. Wszystkie prace mają charakter teoretyczno-pragmatyczny i w moim przekonaniu mogą stanowić ciekawy materiał do dyskusji na temat kształtowania kompetencji lingwistycznej polskich uczniów, studentów, a także osób dorosłych uczących się języków obcych w warunkach szkolnych i poza placówkami szkolnymi.

Najnowszy numer Neofilologa otwiera artykuł Tomasza Roga, w którym autor prezentuje opinie polskich nauczycieli języków obcych dotyczące używania języka ojczystego na lekcjach języka obcego i udziału języka pierwszego w rozwijaniu obcojęzycznej kompetencji komunikacyjnej. W momencie rozpoczynania nauki języka obcego, podsystemy języka ojczystego są w znacznym stopniu zinterioryzowane i stanowią solidną bazę do nabywania innych systemów językowych. Czy są one pomocne czy stanowią barierę w przyswajaniu poszczególnych podsystemów języka obcego i nabywaniu sprawności komunikacyjnych? Autor w sposób systematyczny i przekonujący prezentuje argumenty za i przeciw używania języka ojczystego na zajęciach z języka obcego, dokonując uporządkowanego przeglądu literatury traktującej o roli języka pierwszego w procesie nauczania i uczenia się języka obcego. Artykuł zawiera również wyniki sondażowego badania ankietowego dotyczącego zasadności i okoliczności używania języka polskiego przez nauczycieli języków obcych podczas prowadzonych przez nich zajęć językowych w różnych typach szkół.

Artykuł Wioletty Piegzik poświęcony został przyswajaniu podsystemu fonicznego języka obcego na przykładzie języka francuskiego. Jest to ciekawe, oryginalne spojrzenie na rolę wcześniejszego umuzykalnienia ucznia na nabywanie umiejętności rozpoznawania i produkcji głosek języka obcego oraz wszystkich pozostałych elementów prozodycznych towarzyszących mowie ludzkiej. Przeprowadzone przez autorkę badanie własne, którego sprawozdanie odnajdujemy w drugiej części artykułu jest próbą udzielenia odpowiedzi na pytanie o zależności występujące pomiędzy umuzykalnieniem ucznia, a efektywnością w przyswajaniu podsystemu fonicznego języka obcego. Podobnie jak w przypadku badania ankietowego Tomasza Roga, zaprezentowane wyniki badań Wioletty Piegzik mogą być traktowane jako przyczynek do dalszych badań empirycznych nad rolą muzyki i umuzykalnienia w procesie nauczania i uczenia się języków obcych. Zaprezentowany w artykule materiał stanowi bardzo intrygujący obszar refleksji nad zależnościami mogącymi występować pomiędzy kompetencjami ogólnymi i kompetencjami językowymi.

Przez wielu teoretyków i praktyków zajmujących się zagadnieniami efektywnego przyswajania języków obcych i nabywania sprawności komunikacyjnych, podsystem leksykalny języka jest uznawany za kluczowy w procesie optymalnego porozumiewania się. Znajomość słownictwa ogólnego i specjalistycznego, słownictwa z różnych rejestrów językowych, skuteczne zapamiętywanie słów i posługiwanie się nimi w określonych obszarach i dziedzinach życia codziennego oraz zawodowego wydaje się być najistotniejsze w opinii nauczycieli języków obcych jak i samych uczniów. Zarówno jedni jak i drudzy zgodnie podkreślają w przeprowadzanych wielokrotnie badaniach ankietowych, że to podsystem leksykalny jest najważniejszy w nauce języka obcego i na poznawanie, a także utrwalanie i poszerzanie znajomości słownictwa powinno się poświęcać najwięcej czasu na lekcjach języka obcego.

Serię prac poświęconych glottodydaktycznym aspektom przyswajania słownictwa obcojęzycznego otwiera artykuł Gabrieli Gorącej-Sawczyk na temat różnorodności technik uczenia się słownictwa w języku obcym. Autorka próbuje przede wszystkim wskazać na techniki sprzyjające efektywnej memoryzacji leksyki i wskazuje na konieczność zapoznawania uczących się języka obcego nie tylko z samym słownictwem obcojęzycznym, ale również z technikami, które ułatwiają jego zapamiętywanie i optymalne posługiwanie się zgromadzonym leksykonem w procesie porozumiewania się w sytuacjach życia codziennego i zawodowego.

Jedną ze składowych szeroko rozumianej kompetencji leksykalnej jest kompetencja kolokacyjna, która do tej pory była pomijana w rozważaniach na temat przyswajania słownictwa obcojęzycznego i nabywania kompetencji po-

prawnego posługiwania się słownictwem w języku obcym O tym niedostatecznie rozpoznanym komponencie kompetencji leksykalnej traktuje artykuł autorstwa Joanny Targońskiej, która we wcześniejszych swoich badaniach i publikacjach zajmowała się już problematyką kolokacji i kolokacyjności. Wychodząc z założenia, że kolokacje stanowią istotny element każdego systemu leksykalnego, Autorka usiłuje dowieść zasadności rozwijania kompetencji kolokacyjnej w procesie nauczania i uczenia się języka, bez której opanowanie podsystemu leksykalnego wydaje się być niepełne i fragmentaryczne. Artykuł zawiera także praktyczne wskazówki dotyczące opanowywania przez uczących się języków obcych połączeń międzywyrazowych ze szczególnym uwzględnieniem produktywnego aspektu kompetencji kolokacyjnej istotnej z punktu widzenia przyswajania języka oraz posługiwania się nim w procesie porozumiewania się. Stąd też postulat uwzględnienia i włączenia w większym zakresie kolokacji na zajęciach językowych. Rozważania Joanny Targońskiej mogą stanowić istotny materiał do dyskusji na temat kompetencji kolokacyjnej w kontekście ogólnych rozważań na temat przyswajania podsystemu leksykalnego języka obcego i nabywania ogólnej kompetencji leksykalnej.

Kolejny artykuł na temat opanowywania słownictwa obcojęzycznego dotyczy analizy wybranych trudności polskich uczniów uczących się języka niemieckiego w przyswajaniu znaczenia wyrazów powodowanych tzw. międzyjęzykową interferencją kulturową. Izabela Bawej w swojej pracy zwraca uwagę na fakt, iż w każdym języku określona rzeczywistość pozajęzykowa może być wyrażona w odmienny sposób wynikający ze sposobu postrzegania świata, a także dostępnych środków językowych w danym języku, które tę rzeczywistość opisują. Różnice pomiędzy sposobami odzwierciedlania rzeczywistości pozajęzykowej w języku ojczystym ucznia i nabywanym językiem obcym mogą być przyczyną powstawania licznych błędów leksykalnych. Takim właśnie błędowi poświęca swój tekst autorka artykułu, przytaczając przykłady błędnych użyc leksyki niemieckojęzycznej.

Aleksandra Szudy-Sojak na przykładzie języka angielskiego zwraca uwagę na teoretyczne i praktyczne aspekty przyswajania idiomów w języku obcym. Autorka przybliża czytelnikowi kognitywną teorię metafor, próbując wskazać jej przydatność w procesie nauczania i uczenia się słownictwa obcojęzycznego. Możliwość zastosowania paradygmatu kognitywnego wyrażen leksykalnych o charakterze idiomatycznym na przykładzie angielskich idiomów z wyrazem „hand” stanowi ciekawy przyczynek do rozważań na temat możliwości zastosowania założeń lingwistyki kognitywnej w celu zoptymalizowania procesu uczenia się języka obcego, ze szczególnym uwzględnieniem jego podsystemu leksykalnego.

Ostatni artykuł został przygotowany przez Iwonę Janowską i Agnieszkę Rabiej, które jako jedyne podjęły się omówienia rozwijania kompetencji gramatycznej na lekcjach języka obcego. Refleksja na temat nauczania i uczenia się gramatyki stale towarzyszy dyskusjom dotyczącym przyswajania języków obcych. Chociaż wiele już napisano i powiedziano o roli i sposobach nauczania/uczenia się gramatyki, to wydaje się, że rozważania na temat przyswajania podsystemu morfoskładniowego języka są nadal potrzebne i niezbędne, zwłaszcza jeśli prowadzi się je w kontekście tak modnej obecnie dydaktyki zadaniowej. Wskazanie na zadanie jako jedną z form świadomego uczenia się struktur językowych jest propozycją nie tylko oryginalną, ale również pobudzającą do refleksji i dyskusji. Artykuł z całą pewnością zainteresuje czytelników chcących dowiedzieć się więcej o samej dydaktyce zadaniowej jak i o jej przydatności w procesie refleksyjnego nauczania gramatyki.

Nadesłane i opublikowane w tym numerze *Neofilologa* artykuły nie wyczerpują problematyki podsystemów języka w praktyce glottodydaktycznej. Mogą one jedynie stanowić punkt wyjścia do dalszych studiów i bardziej obszernych prac dotyczących zasygnalizowanych zagadnień w obrębie każdego podsystemu językowego.

Mam nadzieję, że prace udostępnione w 43 numerze *Neofilologa* pozwolą choć w niewielkim stopniu przyciągnąć uwagę badaczy, pracowników naukowo-dydaktycznych oraz nauczycieli języków obcych na istotne, a często pomijane zagadnienia dotyczące nabywania kompetencji lingwistycznej, opanowywania poszczególnych podsystemów języka obcego bez znajomości których pełna i poprawna komunikacja w języku wydaje się być niemożliwa.

W imieniu autorów i moim własnym, pragnę podziękować wszystkim Recenzentom, którzy poświęcili swój czas, podzielili się swoją wiedzą i cennymi uwagami w nadesłanych recenzjach artykułów, co pozwoliło na ostateczne przygotowanie tekstów do druku.

Wyrażam nieśmiało przekonanie, że zagadnienie nauczania i uczenia się podsystemów języka znajdzie właściwe miejsce w pracach polskich glottodydaktyków i jeszcze wielokrotnie będzie gościł na łamach *Neofilologa*.

Mieczysław Gajos